

МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У статті висвітлено питання молодіжної субкультури; подано характеристики основних видів молодіжної субкультури: хіпі, панки, готи, кришнаїти, геймери, фурі, скінхеди, металісти. Розглянуто вплив неформальних об'єднань на цінності й моральні норми молоді за сучасних умов.

Ключові слова: молодіжна субкультура, хіпі, панки, скінхеди, готи, фурі, геймери, металісти.

На нинішньому етапі розвитку нашого суспільства особливого значення набуває проблема феномену молодіжної субкультури, що спонукає до пошуку нових виховних технологій.

Це знайшло втілення у державних національних програмах «Освіта (Україна ХХІ століття)», Законі України «Про вищу освіту», Концепції виховання особистості в умовах розвитку української державності, Концепції громадянського виховання; у наказі Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян»; Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, інших законодавчих актах, що стосуються навчання і виховання студентства.

Аналіз стану дослідженості питання формування молодіжної субкультури свідчить про постійну увагу вчених різних галузей до цієї проблеми на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

Різні спекти становлення та діяльності молодіжних субкультур досліджували як вітчизняні науковці, так і зарубіжні: Д. Аусубель, К. Мангейм, М. Титма, С. Фріт; О. Бабосов, В. Бобахо, М. Боришевський, А. Бистрицький, Ю. Давидов, Л. Жуховицький, С. Косарецька, С. Левикова, В. Левічева, Л. Павлішевська, М. Розін, І. Роднянська, С. Сергєєв, З. Сикевич, М. Топалов, Т. Щепанська та інші.

У сучасному світі проблема поширення різноманітних субкультур є більш ніж актуальною. Саме завдяки різноманітним субкультурам підліток може себе реалізувати, знайти однодумців, які прагнуть від життя екстриму. Нова

генерація зі своїми амбіціями, схильністю до максималізму, намагається зруйнувати стереотипи та отримати більше свободи, що об'єктивно завжди притаманне молоді і суб'єктивно характерне для інформаційної культури, оскільки головним джерелом її розвитку є сама унікальність людини. Тому, формуючи своє ставлення до життя, власні цінності та норми, які, звичайно, відрізняються від пріоритетів старшого покоління, молодь шукає своє унікальне місце в соціумі, поле для реалізації. Представники різноманітних субкультур намагаються показати свою індивідуальність. Підлітків у субкультурах приваблює також зовнішня атрибутика, яка дає можливість демонструвати свою позицію у соціумі. Молодіжні субкультури, з одного боку, культивують протест проти суспільства дорослих, його цінностей і авторитетів, а з іншого – покликані сприяти адаптації молоді до цього дорослого суспільства. Нерозуміння дорослих примушує молодь віддалятися, об'єднуватися та створювати власний світ. Насамперед це і зумовлює формування неформальних молодіжних об'єднань та молодіжної субкультури загалом.

Метою нашої статті є дослідження феномену молодіжної субкультури у сучасній Україні та її впливу на формування масової свідомості молоді. Досліджуючи норми та цінності, які існують у суспільстві в контексті молодіжної субкультури, необхідно звернути увагу на поняття «субкультура». Звертаючись до тлумачного словника української мови, приставка «суб» розуміється як вторинність, другорядність порівняно з тим, що створюється основною культурою [2, с. 1408]. Складність поняття молодіжної субкультури підкреслює, що її не слід розглядати як єдине й цілісне утворення, адже, з одного боку, вона формується на культурних та традиційних цінностях і постає передатною ланкою між поколіннями, а з іншого – є інноваційним утворенням, в якому народжуються інші світоглядні орієнтири та цінності.

Молодіжна субкультура – це будь-яке об'єднання молоді, що має власні елементи культури, а саме: мову (сленг), символіку (зовнішня атрибутика), традиції, тексти, норми і цінності. Усі молодіжні субкультури умовно можна поділити на дві великі групи. До першої належать так звані «традиційні» молодіжні субкультури, тобто такі, які мають довгу історію (хіпі, панки, байкери, рокобіли, бітломани), та «новітні», що

виникли вже в останнє десятиліття (толкієністи, індіаністи, уніформісти, трешери, брейкери, репери, рейвери, металісти, інші) [6, с. 65].

Xini. Представники цієї молодіжної субкультури заявили про себе на зламі 60-70 років ХХ століття, в Україні – у 1972 році. Цю групу складають прихильники музичного стилю панк-рок. Виділяються довгим волоссям (своєрідний виклик «соціальному сприйняттю»), «фенічками» (англ. thing – саморобні прикраси, плетені з бісеру браслети), одягом, романтикою автостопу, участю в тусовках, можливість втекти від реалій життя (сім'ї, школи). У середовищі хіпі сформувалися різноманітні новітні молодіжні субкультури.

Нині досить складно знайти прихильників «хіпізму», які б свідомо називали себе «хіпі». Натомість люди, які зараховують себе до цієї категорії, воліють називати себе «я патлатий», «піпл», «системна людина». При цьому вони усвідомлюють, що оточення сприймає їх саме як «хіпі».

Волосся хіпі надавали неабиякого значення. В одному з найвідоміших маніфестів хіпі – «Маніфесті Сталкера» написано: «Недаремно споконвіку бунтарі, які протестували проти надмірної раціоналізації суспільного життя, люди мистецтва – художники, музиканти, поети – не дуже поважали перукарів. Волосся – це наче антени, які дозволяють вловлювати найтонші коливання фізичних і біологічних полів» [4].

Окрім зовнішніх прикрас і яскравого одягу, дуже часто хіпі асоціюються і з вживанням наркотиків, які, на їхню думку, допомагали розширити власну свідомість та виштовхували за звичні межі тогочасного світу [1]. З середини 1970-х рух хіпі занепадає. Тепер це просто своєрідний клуб за інтересами, де переважає потяг до класичної рок-музики і плетіння з бісеру. Але хіпі заслуговують на увагу хоча б тому, що стали тим середовищем, у якому вирости найрізноманітніші «нові» молодіжні субкультури, вони дали поштовх молодіжному протестові і принесли ідеали толерантності та розкнутості в сучасне суспільство.

Іншою важливою субкультурою, очевидно, є «панк». Деякі панки вважають, що вони – справжні нащадки хіпі. Сьогодні панк – це, свого роду, збірний образ молодіжної субкультури, яка дуже тісно пов'язана з музикою. Термін «панк» прийшов в українську мову з англійської. У сучасній англійській «punk»

означає «гниле дерево», «гниль», «непотріб». Наприкінці 1960-х років, коли власне і зародився цей молодіжний рух, журналісти так назвали молодь, яка стояла біля його витоків. Вони вважали, що таким принизливим словом віді́ють популярність цього руху. Але такий хід себе не виправдав, і слово прижилося у тогочасному лексиконі. Загалом розрізняють два типи панків: 1) люди належать до цього руху тому, що вони слухають відповідну музику (панк-рок музику); 2) люди, які окрім того що слухають цю музику, ще і в житті спові́дують панківські принципи. Панк-музика є невід'ємною частиною субкультури. Перші групи такого напрямку зародилися ще 1964 року у Сполучених Штатах Америки. Тоді вони мислили себе як альтернатива рок-н-ролові. Вимоги до неї були простими: вона повинна була бути доволі жорсткою, швидкою, голосною, а тексти серйозними та такими, що порушували б проблеми, які хвилювали більшість молоді. Але американський типаж не став прообразом усього руху, і панки, як рух, зародилися на початку 1970-х у Великобританії. Більшість людей хибно вважають, що панк обов'язково повинен бути саме з його типовою зачіскою. Це не зовсім так, тому що «ірокези» виникли на початку 80-х років минулого століття і тоді їх носили тільки британські панки. Ні до, ні після того такі зачіски більше не культивувалися, і зараз їх носять тільки ті панки, які в такий спосіб виявляють ностальгію за золотим часом європейського панку (1981-1983). В Україні є нечисленна група людей, яка спові́дує цю ідеологію, але серйозного впливу на культурну ситуацію вона не справляє.

Шлях навпростець. Straight edge (англ. «шлях навпростець», скорочено sXe) – більш філософське відгалуження панк-культури, рух, характерними рисами якого є повна відмова від наркотиків (включаючи узаконені алкоголь і тютюн), розбірливість у статевих зв'язках, здоровий спосіб життя, а також політичні погляди, характерні всьому панк-руху. Шлях навпростець з часом поставили на озброєння різні політичні рухи і молодіжні угруповання. І спочатку аполітичний панківський рух тепер політизувався та служить цілям дуже різних політичних сил – від антифашистів до нацистів. Straight edge – субкультура, що не припускає саморекламу або нав'язування свого способу життя оточуючим, тому у прихильників руху немає яких-небудь переваг в одязі, зачісці і тому подібне.

Єдиний засіб самоідентифікації – використання хреста (X) або аббревіатури sXe [1].

Скінхеди. Їх об'єднує пристрасть до насильства. Рух «скінхедів» виник у Великобританії наприкінці 60-х років ХХ століття. На початку існування «скіни» – вихідці з робітничих районів – мали патріотичні погляди, захоплювалися регбі та футболом, не цікавились політикою. Зовнішній вигляд відповідав «шок-протесту» панків з єдиною відмінністю – коротка зачіска та мінімізація символічних речей. У середині 1970-х років економічна криза в Англії болісно вдарила по молоді, породивши проблеми безробіття, відсутності перспектив. На цій соціальній хвилі розвинувся расистський рух сучасних «скінів». Їх головним ворогом стали представники небілих рас. З'явилися в Україні у 1995-1996 роках. Перші скіни не виявляли значної активності, обмежуючись демонстрацією нашивок зі свастикою, прапорів. Наприкінці 1996 року вони активізуються, починають пропагандистську діяльність, пошук союзників. Останнім часом зосередили увагу на переслідуванні темношкірих та вихідців з країн Азії, боротьбі з іншими субкультурами. Стиль їх одягу адаптований до вуличних сутичок: чорні джинси, важкі шнуровані армійські черевики, короткі куртки – «бомбери» без коміра, бриті чи коротко стрижені голови. У країни колишнього СРСР цей рух потрапив разом із панк рухом, нині цей рух сильно змішався з рухом футбольних хуліганів в Україні, скінхедів можливо часто побачити, коли вони вболівають за свою улюблену команду в якомусь пабі чи на стадіоні.

Готи – представники готичної субкультури, які є прихильниками естетичного готичного роману, естетики смерті, готичної музики. Представники руху з'явилися в 1979 році на хвилі пост-панка. Панківський епатаж готи направили в русло пристрасті до вампірської естетики, до темного погляду на світ.

Характерний зовнішній вигляд готів:

- чорний (темний) одяг. Чорне довге волосся. Високі шнуровані черевики;
- чорний корсет, облягаючі чорні нарукавники і чорна максі (для дівчат), одяг під старовину, кльошовані рукави, шкіряний одяг;
- шипований нашійник;

- срібні прикраси окультної тематики. Також використовуються безліч різних символів смерті – прикраси з могилами, черепами тощо. До суто готичних символів належать різні зображення кажанів (зв'язок з вампірами), їх можна побачити на тисячах готичних сторінок в Інтернеті і на багатьох прикрасах [4].

Фурі. Субкультура фурі (англ. «furry») поєднує людей, які захоплюються антропоморфними тваринами в образотворчому мистецтві, анімації, художній літературі та дизайні. Відмінною рисою субкультури є прагнення до втілення образу антропоморфної тварини у творчості або у собі через ідентифікацію з нею.

Антропоморфною твариною прийнято вважати вигадану істоту, що поєднує у собі якості людини та тварини як анатомічно, так і духовно. Наділяються людськими якостями переважно хижі ссавці – леви, гепарди, лиси, вовки, а також гризуни. Ці звірі покриті хутром, тому в англомовних носіїв субкультури мають прізвисько пухнасті (furrries). Це слово традиційно є назвою субкультури. Теріантропія (англ. therianthropy) – це термін, що використовується в міфології для позначення трансформації людини в іншу тваринну форму.

Нині утворилася субкультура, що прийняла термін «теріантропія», тобто опис відчуття інтенсивної духовної чи психологічної ідентифікації себе як тварини. Представники цієї субкультури зазвичай називають себе теріантропами або теріанами. Більшість теріантропів відносять себе до вовчих або котячих, серед яких часто зустрічаються вовки, леви, тигри, але є також представники рептилій, птахів, інших ссавців і комах. Теріантропія як субкультура не має єдиних догм і авторитетів. Відмінності теріантропів від фурів:

- як правило, теріантропи зосереджені на відчутті себе як тварини або тваринній стороні своєї сутності та її природі; на духовному розумінні явища теріантропії. «Ми не уявляємо себе звірями – ми справжні звірі», – стверджують теріантропи;
- у субкультурі фурі, навпроти, приділяється більша увага фурі-арту – образотворчому мистецтву, метою якого є антропоморфізація і стилізація тварин; а також анімація, де тварин наділяють рисами людської подоби. Теріантропи вважають, що ідентифікація фурів з тваринами є

простою грою зв'язаних ролей і не містить іншого глибинного змісту.

Геймери – це прихильники комп'ютерних ігор, які вбачають в іграх сенс свого життя. Найчастіше геймерами є підлітки. Фактично гра у підлітка займає увесь вільний від навчання час. Найбільш організованим різновидом геймерів є «квакери», прихильники комп'ютерної гри «Quake». Субкультура геймерів зародилася нещодавно. З появою комп'ютерних ігор, а пізніше й Інтернету молодь стала активно спілкуватися в мережі. Комп'ютерні мережеві ігри для них – це можливість спілкуватися в дії: разом з іншими, часто іноземними, однолітками проходити завдання та перемогти ворогів. Існують також і не мережеві ігри, функція яких – суто розважальна. Багато ігор типу «Діабло» чи «Варкрафт», які дуже поширені серед молоді, мають сюжет, і процес проходження перетворюється нібито в читання книги, де є скелет – сюжетна лінія, а решту потрібно «нарощувати на скелет» самостійно. Очевидно, залишилося дуже мало підлітків, які жодного разу в житті не сідали за гру. А є і такі, які буквально живуть у цій віртуальній реальності. І дуже часто ігри негативно діють на психіку підлітків.

Металісти. Їх надихає та об'єднує музика у стилі метал. Представники цієї субкультури зазвичай носять чорні джинси або шкіряні брюки, шкіряну куртку «косуху», чорні футболки або балахони з логотипом улюбленої групи, напульсники – шкіряні браслети із заклепками або шипами, ланцюги на джинсах, звичайні чоботи, кросівки. Однак одяг не є основним атрибутом субкультури. Переважно мають довге волосся.

Кришнаїти. Називають себе «підданими Кришни». Ідеологічне підґрунтя — давньоіндійський епос, який містить висловлювання і думки бога Кришни (мав людське обличчя і вважався народним героєм) на філософські теми. Вважають, що багаторазове повторення (1728 разів) імені Бога — мантри (закликання, молитва) дає спасіння, звільнення від тіла і занурення у чистий дух, задоволення бажань. Привабливість для молоді цієї течії пов'язана з екзотичними ритуалами, екстравагантним стилем одягу. Норми поведінки: не пити спиртне, каву, чай, не вживати наркотиків, не їсти м'ясо і рибу, не займатися тілесними розвагами (секс лише для продовження роду).

Серед кришнаїтів виділяють групи: інтелектуалів, романтиків та релігійних фанатів.

У чистому варіанті жодного типу молодіжної субкультури не існує, оскільки їх угруповання не відзначаються

стійкістю та перетинаються. Неформальне молодіжне середовище постійно перебуває в пошуку нових форм самореалізації.

На основі аналізу літератури та нової соціальної ситуації розвитку можна визначити низку причин, що спонукають підлітка до вступу до тієї чи іншої молодіжної субкультури:

- вікова потреба підлітків і юнаків у автономізації, що виявляється у прагненні до самостійності, незалежності, пошуку можливої самореалізації;
- захист у різних його проявах: психологічному, фізичному, моральному, матеріальному. Відчуття захищеності, набуте в групі, підвищує самооцінку;
- членство у групі забезпечує доступ до інформації, яку підліток не отримує в сім'ї чи школі;
- наявність емоційно насиченого спілкування та задоволення, що приходить від групової діяльності;
- чесність, відвертість і щирість відносин у групі ровесників;
- можливість подолання внутрішнього конфлікту особистості та конфлікту в мікросоціумі, насамперед у сім'ї;
- гедонізм – прагнення отримати максимально сильні приємні відчуття;
- прагнення підлітків компенсувати недоліки спілкування, що закладені в традиційній структурі навчальних закладів [5, с. 159].

Представники різноманітних молодіжних субкультур зазнають як позитивного, так і негативного впливу на процес соціалізації особистості.

Позитивний момент – субкультура як спосіб самовираження та засіб послаблення кризи ідентичності, коли підліток не бажає і навіть боїться бути схожим на інших та знаходить вияв оригінальності в субкультурі.

Негативні моменти участі у неформальних об'єднаннях проявляються в ізоляції підлітка від соціуму та розвитку у просторі угруповання. Тобто, практично вся його діяльність спрямована на реалізацію потреб однодумців.

Таким чином, проблема впливу молодіжних субкультур на процес становлення особистості підлітків в соціумі посідає одну з головних сходинок до позитивного становлення індивіда в сучасному світі. Виникає потреба пошуку адекватних педагогічних засобів впливу на представників неформальних об'єднань.

Література

1. Базаров М. Черкасская молодёжь – кто есть who? // Ринок. – 2007. – № 37 (511).
2. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.
3. Заїка Н. Бути собою – головний принцип черкаських неформалів // Прес Центр. – 2008. – № 7 (134). – Режим доступу: <http://pres-centr.ck.ua/print/news845.html>.
4. Карп'як В. Молодіжні субкультури // Спілка української молоді. – Режим доступу: <http://www.cym.org/ua/content/subcult1.asp>.
5. Косарецкая С. В. О неформальных объединениях молодежи / С. В. Косарецкая, Н. Ю. Снягина. – М. : Владос, 2004. – 159 с.
6. Чугаєвський В. Г. Молодіжна політика й соціальна робота : навч. посібник. – Київ : Видав.-поліграф. центр «Київський університет», 2005.

Л. И. Иванченко

Молодежные субкультуры в современном мире

Черкасский государственный технологический университет (460, бул. Шевченко, Черкассы, Украина)

В статье проанализирована проблема молодежной субкультуры, дана характеристика её основных видов: хиппи, панки, готы, скинхеды, фури, геймеры, кришнаиты, металлисты. Рассмотрено влияние неформальных объединений на ценности и моральные нормы молодежи в современных условиях.

Ключевые слова: молодежная субкультура, хиппи, панки, скинхеды, готы, фури, геймеры, металлисты.

L. I. Ivanchenko

Youth Subcultures in the Modern World

Cherkasy State Technological University
(460 Shevchenko Blvd, Cherkasy, Ukraine)

The problems associated with the life and the self-affirmation of the younger generation have gained a special attention in modern conditions of social transformation and economic relations. Young people have always played an important role in social processes. Furthermore, they are considered to be one of the most vulnerable segments of population. This issue requires constant attention of society to the younger generations, their socialization and social adaptation.

This article contains a summary of scientific and theoretical views of both Ukrainian and foreign scientists on the issue of youth subculture. We consider the psychological and educational features of subcultures as driving forces in the development of personality.

The mechanisms of formation of youth subculture and its influence on the mass consciousness of youth is revealed. The concept of youth culture is analysed; one of its classifications is reviewed, descriptions of its main types are given. The positive and negative influences of subcultures on the young people's values and moral standards are revealed.

Keywords: youth subculture, hippie, punks, skinheads, Goths, furies, gamers, metalheads.

References

1. Bazarov, M. (2007, September 29). «Cherkasskaia molodezh – kto est who?» [«Cherkasy's youth – who is who»]. *Hazeta Rynok*, 37 (511).
2. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoi movy* [Great explanatory dictionary of Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: VTF «Perun».
3. Zaika, N. (2008, February 13). *Buty soboiu – holovnyi pryntsyp cherkaskykh neformaliv* [To be yourself – the main principle of Cherkasy's hipsters]. *Hazeta Pres Tsentr*, 7 (134). Retrieved from <http://pres-centr.ck.ua/print/news845.html>.
4. Karpiak, V. *Molodizhni subkultury* [Youth subculture]. *Spilka ukraïnskoi molodi*. Retrieved from <http://www.cym.org/ua/content/subcult1.asp>.
5. Kosaretskaia, S. V., & Siniagina, N. Yu. (2004). *O neformalnykh obedineniakh molodezhy* [On informal associations of youth]. Moscow: Vlados.
6. Chuhaievskiy, V. H. (2005). *Molodizhna polityka i sotsialna robota* [Youth policy and social work]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet».

УДК 37.017.4:37.018.32-057.874

Л. Р. Карпушевська, м. Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто теоретико-методологічні засади становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів. Окреслено актуальність дослідження на сучасному етапі розвитку української держави. Здійснено аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, представлено систему ідей, концепцій, вихідних